

SZABÓ MAGDOLNA RIPORTJA

Sablonjaink szerint, ha azt halljuk, nyugdíjasklub, képzeletünkben néhány üldögélő, beszélgető, újság-olvasó vagy tévét néző, azaz tétlen idős ember jelenik meg. Cselekvőképes, tetterre kész, a maga ügyeit aktívan intéző, rendszerező programokat csináló, s azokon száz-kétszáz fős „tömegben” megjelenő, egymással számomlatartó klubtagság véletlenül se igen jut eszünkbe, ha öregedő emberekről esik szó. Pedig van ilyen! Csak Kistelekig kell elmenni, hogy rájuk találjunk. Azokra az emberekre, akik egy egész város szociálpolitikájának legfontosabb elemét, az idősekről való gondoskodást „klubkeretben” valósítják meg.

Már a művelődési ház felé haladva „gyanús” nekem a helyzet, hétköznapi délután három óra előtt pár perccel sok idős ember ballag velem azonos irányba. Az előtér, a folyosó olyan, mint valami iskolai zsibongó — igaz, itt nem stikában cigarettáznak. Kell még pár slukk, ugyanis a „klubszobában” nincs bagózás.

— Mert ahhoz ott túl nagy a tömeg — mondják az előtérben pöfékelők.

— Ugratnak — gondolom. — Biztosan több az asszony a klubtagok között, mint a férfi, s nőuralom van dohányzásügyben (is).

Aztán amikor Papp István, a klubvezető betessékel a tethelyre, kiderül: a tömeg valódi. Arca csak később lesz, amikor a megteremtésből már magamhoz térek, s István bácsi „felvezető szavainak” hallgatása közben szét tudok nézni a teremben. A város szociálpolitikai ügyeinek talpraesett hozzáértő intézője Wischt Istvánné szavai kattanak be agyamba, a klubtagokat látva: „Van közöttük minden rétegből, az egyszerűtől, a fejekdőtől a kalapos nagyságáig.” Ez utóbbiakból persze igen kevesen...

Négymillió és ingyenpatika

Kérdésből, panaszból annál több van. Mondják minden formáságot mellőzve. Azaz hogy az „előjáró”, Papp István megkapja a lehetőséget arra, hogy a messziről jöttnek bemutatasa röviden a „népét”. Megtudom, hogy ez a kisteleki klub két éve alakult, s a város közel 2300 nyugdíjásából mintegy kétszázan tagjai. Jól szervezett kis csapat mozgatja őket, egymást érik (főleg a munkátlanabb téli hónapokban) a programjaik: az előadásoktól a mozivetítések át a kirándulásokig, tapasztalatcseréig. Előtttem például egyik körzeti orvosok, dr. Szurgent József volt a klub „vendége” s tartott egészségügyi előadást.

„Jó jász gyerek — mondta róla egy kalapos bácsika a cigarettaszünetben. — Meg vagyunk vele elégedve.” Mi tagadás — s engedtessek meg az újságíróknak ezúttal ennyi sze-

Hogy könnyebben éljenek...

mélyeskedés — engem is valamiféle elégedettség töltött el, amikor a program végén a vendégkönyvbe, egykori jászapáti gimnáziumi padszomszédom, Szurgent Jóska sorai alá kanyaríthatom a magam mondatait.

Addig persze még állnom, azaz ülnöm kellett — s megválaszolnom is illett volna — egy sor kérdést, kifogást, „hogyan lesz”-et. Mert az ugyan tény, hogy a helyi tanács a klub segítségével a lehető legjobban igyekszik támogatni a nyugdíjasokat Kisteleken, de gondjuk mégis van bőven. Akkor is, ha évente mintegy 4 millió forintot adnak segélyként a rászorulóknak. Akkor is, ha közös erőfeszítéssel, a nyugdíjak emelésének állandó forrászárásával elérték, hogy az utóbbi években a havi járandóságok a nyugdíjasoknak körülbelül 70 százaléknál emelkedtek méltányossági alapon 200—600 forinttal többel, mint az országosan kötelező kvóták.

Igazság és kegyadomány?

Szorongásuk, gondjuk,

— Megint rebesgetik a gyógyszeráremelést, az nekünk nem lesz jó. Nem lehet mindenki közgyógyos, ugye. Mi lesz azokkal, akik nem kapnak ingyenpatikát?

— És az életszínvonalcsökkenés meddig megy még? Már a háború előtti szinten vagyunk.

Felbolydult kissé a teremnyi ember. Papp István közben rákérdez a felmerést végző segítőitására, mennyi is most a kisnyugdíjas: kiderül, a kétszáz főnyi klubtagság fele.

— Nem igazságos, ez a mostani nyugdíjrendezés sem. Annak minek már egy-két plusz százaz, akinek húszezren felül van havonta a nyugdíjszelvényén?

— A kisnyugdíj ettől csak még rosszabb. És olyan kegyadomány ízü...

— A gyereknevelésért meg nem jár pénz. En hadiözegeként magam felneveltem hármát, s most a tévesjáradékot kaphatom csak.

— És az tán igazság, hogy a tévesből kiléptetett nőknek nem jár nyugdíj, csak az a kevéske járadék?

— És az nincsen sokszor még hatezer forint se. Pedig az a „segélypálon.” Ha egy el belőle, ha kettő. Fenne érti az ilyen egyenlőségi rendelkezéseket.

— Más meg húzza a segélyt akkor is, ha fiatal. Némelyik szinte utazik a munkanélküli-segélyre hónapokig.

— Mi meg még most, vénségünkre is azt kereszük, hol végezhetnénk egy kis idénymunkát, hogy könnyebben éljünk.

„Ellenvélemény” is jön:

— Akinek nem kicsi a nyugdíja és mégis hajtja magát, az már az örökösöknek teszi, magára veszen.

Kicsit követhetetlen vita alakul ki a gyerekek szülői támogatása, illetve az örökösök szülő- és rokonsegítő kötelességei körül. Elhangzik egy-két továbbgondolásra érdemes javaslat is:

— Ösztönözni kellene a fiatalokat jobban arra, hogy ne hanyagolják el, ne használják ki a szüleiket. Éljenek együtt a generációk, mint régen.

— Enrajtam ha állna, bevezetném, hogy kevesebb örökösödési illetéket fizessen az, aki gondozza az öregeit.

Felkarolni a tsz-nyugdíjasokat!

A nyugdíj, az örökösödés, az eltartás a központi téma. Egyértelműen kiderül, hogy a mostani nyugdíjemelés, illetve az áremelések újabb gondokat vetettek fel ennél a társadalmi rétegnél. Különösen a kispénzű téessznyugdíjasok és az özevegy nyugdíjasok szenvednek hátrányt.

— Teljesen igazságtalannak — mondja Wischt Istvánné, akit mint a városi tanács szociálpolitikusát, „nyugdíjasfelelőst” keresek meg. — Éppen ezért most nagyon azon leszek, hogy az ő ügyüket karoljuk fel, őket segítsük. Mert a legtöbbet ők dolgoztak, ők művelték verekjéssel a közös földeket, és nekik jut most a legkevesebb.

Persze azzal is segítenek, hogy igen jó a házi gondozás. Az öt szakképzet (!) gondozónőre sajnos sok munka hárul, 20—20 főt gondoz mindegyikük. A tíz tiszteletdíjas betegápoló mindegyike 2-3 főt lát el. Kocsival a tanácsra is eljutnak naponta. Az öregek napközi otthona rettentően kicsi, 30 helyes csak. Pedig még lenne vagy 150 idős ember, aki igénybe venné. Nagyon-nagyon kellene egy nagyobb napközi, és az a mintegy 500 főre főző konyha, amit a téesszel közösen akarnak most létrehozni.

Gondozás, teherviselés, örökösödés

Kiderül az is, hogy öntetékennyen is keresik a szociális pénzügyi keretek tágításának lehetőségét. Láttam egy levelet, aminek címzettje az egészségügyi miniszter lesz. Többek között arról van benne szó, hogy: „Az 5/1982. V. hó 28. Eü. számú rendelet 1. paragrafusa hatályon kívül helyezte a 23/69. Eü. K. 9. Eü. M. számú utasítás 4. paragrafusát, mely kimondja: ha rendszeres szociális segélyben, illetve vakok rendszeres szociális segélyében

részesített személy halála után olyan ingó vagy ingatlan vagyona marad, melyből a részére kifizetett segély összege részben vagy egészben visszatéríthető, a követelést hagyatéki teherként az illetékes közjegyzőnél be kell jelenteni... Ezen paragrafus hatályon kívül helyezése nem helyes... Sokan örökölnék ugyanis ennek következtében állami eltarthatok után érdemele nélkül, úgy, hogy az elhunytat nemhogy nem gondozták, de kapcsolatot sem tartottak vele.”

Úgy vélik, ezzel a „jelzőlog”-eltörléssel az állam milliárdokat veszít évente — „amit elvisznek nevető örökösök”, pedig a szociális kiadásokra egyre több és több pénz kell. Hallottam a kisteleki tanácsnál javaslatot arra is, hogy a szociális otthoni gondozási díjakat is időszzerű lenne felülvizsgálni. S például „nyugdíjhányadosan” megállapítani. Mert most az is 2050 forint gondozási díjat fizet, akinek nincs nyugdíja, az is, akinek hat-ezer forintja van. Az elmeszociális otthonban pedig minden bennlakó után 1470 forint a havi „kezelési költség”. Az államnak pedig havonta hétézrebe kerül egy idős, beteg ember gondozása.

Kérdések és kívánságok

Kisteleken is azt tapasztalni, hogy nehezedik az idős emberek helyzete. Megvallom, nem tudtam válaszolni arra a kérdésre, hogy:

— Mikor lesz már egy kicsit könnyebb?

Arra se, hogy:

— Hány pártházat látott már maga, amiben most nem új pártok vannak, hanem, mondjuk szociális otthon?

— És itt nálunk, mikor és hol lesz épület, ami olyan napközi lesz az öregeknek, ahová ebből a nyugdíjasklubból mindenki befér, aki csak akar?

Biztatni tudtam csak őket — pedig hej, de szívesen tennék ertük többet is! —, hogy ártásnak ki ebben a klubban. Jó erősen kapaszkodjanak egymás és a tanácsiak feléjük nyújtott segítő kezébe, közösen lehet talán könnyebb; lehet talán teremteni ennek a tagságnak egy olyan klubot, amit mindannyian, s a hét minden napján látogathatnak. Hívhatják persze ezt majd akár öregek napközi otthonának is. A lényeg azonban — s ezt tiszta szívből kívánom a klub valamennyi tagjának, a város minden idős emberének —, hogy akkor se legyen náluk semmi sablon szerinti, hanem olyan „rendhagyó” és eleven, mint a mostani.

Nem marad föld parlagon

A mezőgazdaság, az ottani tulajdon és föld napjaink politikai csatározásainak fő színtere. Nincs is ebből gond, ha közben az érintettek teszik a dolgukat. A fejleményeket nem lehet karosszékekben ülve, és pipázva kívánni. Az őszi gabona a földben, a tavasziás télben a trágyázást, szántást és egyéb talajmunkákat időben el lehet végezni. A gazdasági szorítások, a szemléltváltozás a nagyüzemekben az adott jogi keretek között, a helyi igények szerint kézzelfogható változásokkal járnak: itt és most.

*

Az Ásotthalmi Alkotmány Szakszövetkezetben az áremelés hatására az idén mennyiségben 25-30 százalékkal kevesebb műtrágyát használnak fel. A tagi gazdaságokban még nem érezhető a csökkenés igaz, a nitrogén-műtrágyát és a szerves trágyát jórészt megvásárolták az év végén. A szerződés kötelesekben nem érzékelhető megtorpanás. A paradiosomra több üzem is igényt tart, a fűszerpaprika ismét a táj növénye, noha a „fénykorban” ültetett terület egytizedén. A bébiételnek való sütőtök nem kell, de helyette egy más fajtából az NSZK-export továbbra is él, tizvagoson nagy-ságrandban. Az idén nem marad föld parlagon. A jövővelmezőgazdasági viszonyok változatlanlansága vagy romlása esetén jövőre elképzelhető, hogy a legrosszabb minőségű földeken csak a kötelező tárcsázást végzik el, s hagnak fekete ugart.

Nincs akadály, hogy a tagok nevének levő földet egyéni művelésre kiadják a közösből. Sokan élnek e lehetőséggel. A megváltott föld sorsa köztudottan a nagypolitikában fog eldőlni, ma még nem vihető ki. Azonban, aki termelni akar a megváltott örökség jogán, megteheti. Haszonbérbe megkaphatja egy évre a fu-tóhomok holdját ezer, a jobb minőségűt 1500 forintért. Hetvennyolc érdeklődő irta már alá az igénylést az 1—3 hektáros parcellákra. A szakszövetkezetben úgy látják, ezzel nem csúszik ki a talaj a talpuk alól. Az alapvető feladatuk megmaradt, sőt növekszik. A területen csak egy maszek traktor dolgozik, gépért, eszközökért ide jönnek az emberek. A megtermelt nagy tömegű áru biztos, helybeli felvásárlása megoldott. Ha a krónikus csapadékhiány nem okoz különösebb galibát, nem lesz törés a gazdálkodásban.

S az állattenyésztésben a háztáji sertéstartás a meghatározó. Az áralku pozícióját itt kissé egyoldalúnak ítélik meg. A közös az ártámogatások zömét kifizeti a tagnak, s így válik a 65 forintos árból 68,50-es. Egy-

előre tart még az olcsóbb áron beszájolt takarmány. Ha nincs is nagy haszon a sertésen, a nélkülözhetetlen trágya miatt még kitart a termelő. Hogy meddig, az függ a partnerek józan ítélőképességétől.

Ásotthalom másik közös gazdaságában, a Felszabadulás Tsz-ben a tavalyinál jobb vetésállomány ad okot a bizakodásra. A költségekben nem jelenik meg teljes súlyában a műtrágya-áremelés, az előrehozott vásárlások miatt. Az adminisztráció csökkentése érdekében az idén áttértek az egyszerűsített számvitelre. A szarvasmarhatelepet, a földházakat, a szállítást—műhely—traktor ágazatot különböző vállalkozási formákbaadták ki. Fejlesztésre nemigen jut pénz. Traktor és öntözberendezés vásárlására a még létező megyei forrásokra számítanak.

A föld itt sem „mozdulatlan”. A háztáji nagyságot most növelték 1,2 hektárra. Az idén 300—500 hektár közötti területet adnak ki a jogosult egyéni gazdálkodóknak. Részesművelés keretében az eddigi burgonya és csemete mellett paradiosomot és paprikát is termelnek. A beművelési kötelezettség még él, így a legrosszabb talajokon a szárazságtűrő napraforgót és kölest termesznek. A felvásárlás és kereskedelem fejlesztése elsőrendű cél, ezért kértek külkereskedelmi jogot.

*

Ruzsán, a Népszabadság Tsz-ben az az alapelv, hogy februárig foglaloznak föld-üggyel, azután legközelebb ősszel. Közben dolgozni kell a megélhetésért. Eddig két tag lépett ki a földjével együtt, míg hatvanan a tagsági viszony megtartásával vittek ki egyéni művelésre kisebb-nagyobb területet. A beszájolt műtrágya itt is elég ebben a félévben. A gazdálkodást leginkább befolyásoló kérdések a mezőgazdasági termékek ára, a partnerek tartozásainak behajtása, s a konzervipar gondjaiból adódó várható igény-és árcsökkenés. A kenyérgabona ígért 600 forintos árát a mai állapotnak megfelelően ítélik, s a napraforgóval is kibékültek. A termelői ár és a költségek szinkronjának hiánya első-sorban a sertés-, baromfi-és szarvasmarha-tartásban érehető. A hétről hétre egyezkedés nem teremt hosszabb távú biztonságérzetet.

A vetésszerkezet nem módosult jelentősen. A rosszabb földek zömén már korábban erdőt telepítettek. Hogy a 700 hektár gyrapodni fog-e, az a költség-prés szorításától függ majd. A fennállás óta legmagasabb nyereségből adódóan itt még a fejlesztés sem torpant meg. Tízmillió forintot költenek gépekre, s az öntözési lehetőségeket is maximálisan kihasználják. A két éves, 50 hektáros ösziabrack-telepítés biztos hozama érdekében az idén meghonosítják az izraeli mintájú csepegtetőöntözést. A külkereskedelmi terveiket egyelőre a túlzott adminisztrációs kötelezettségek napolják el.

A tavasz előtti „mintavétel” természetesen nem teljes, de tendenciájában jelzi, a szorítások egyelőre nem okoztak összeomlást. A mezőgazdaság nem lehet oka egy rosszabb élelmiszer-ellátásnak. Mindez csak az időjárás és az exportigények ingadozásának függvénye. Az utóbbi közgazdasági ráhatásokkal még mederben tartható.

T. Sz. I.

DM—Forrás

„Mi tán terem a székely?”

A látszólag játékos cím mögött komoly kérdések húzódnak... Sandi István, a Délmagyarországi főmunkatárs az újszegedi Forrás üdülő vendégei előtt kérdezi majd Páska Imre történészt, aki 1989 nyarán települt át Temesvárról Szegedre. Jelenleg a JATE szociológiai tanszékén tudományos kutatóként dolgozik; odaát, a Kritérium Könyvkiadónál kétféle jelent meg. S mivel ma esti vendégünk Kézdivásárhelyen

született, Kézdiszentléleken és Málnásfürdőn (a háromszéki és csiki medence határán) nevelkedett, Korond kezdte nevelői pályafutását és Temesváron újságíróként dolgozott, történelmi ismeretei és szociológiai érdeklődése révén széles a rálátása a „székely kérdésre”. A ma 18.30 órakor kezdődő beszélgetésre Szeged és Újszeged érdeklődői előtt is tárva tartja ajtáját a Forrás-üdülő.

P. Sz.

Málenkij robot, avagy a múlt idő súlya

Hogyan nézzünk dokumentumfilmet? Valahogy úgy, hogy bántódásunk ne essék, de azért mindenre emlékeztünk, hogy a feltárt anyagot egyszerre kezeljük tényként, és ha már film, akkor adjunk helyet művészi érzékelésünknek is.

Úgy gondolom, minimum ennyi bevezetést igényel a Gulyás testvérek legújabb filmje, a Málenkij robot, melynek témájáról csak annyit, hogy a Magyarországról kitelepítettek ügyét szolgálja. Őket szólalhatja meg, tehát riportfilm egyben, ahogyan megszoktuk a rendezőktől.

Most már kezdeném érteni a filmszemle kritikáinak elfoglaltságát, mely nem tűn-

teti fel jó színben a dokumentumfilmjeink túltengését a filmgyártásban. Az embernek az az érzése támad, hogy a múltunk, mely valóban súlyos terheket cipel, egyszerűen nem bír már el több fölémlítést. A tények és azok kimondása szinte fáradtságot okoz, és valahogy eltörlő a szépirodalmat és a szép filmművészetet. Hatalmas súlyával rátelepszik a kimondásra, bár a sorsok, melyek alóla s belőle nőttek, félelmetesek, megítélésük mindannyiunk bántását idézi, de a film nem lehet csupán ennyi. Nem lehet a szöveg és az arc egyszeri egyensúlyából felépíteni a múlt időt; az sokkal nehezebb és fájdalmasabb.